

hetett dokumentálni. A neolit objektumok hiánya arra utal, hogy vagy egy vastag planírozási réteg, vagy a telepnek csak felületi szórvány anyaggal jelzett része került elő az ez évi ásatás során.

Az 1999-es eredmények jól illeszkednek ahhoz a képhez, mely az előző ásatások alapján kezdett kirajzolódni: a villatelepülés (egyik?) lakóépületének feltárását kezdtük meg. A lakóépület legalább két periódusú volt. Erre a két, szuperpozícióban lévő hypocaustum-rendszer mutat rá legvilágosabban, s ezt látszanak támogatni a feltárás során előkerült érmék is, melyek két, igen jól elkülöníthető csoportra bonthatók. Ezek egyike a 2. század második fele (Antoninus Pius uralkodása) és 275 (Aureliánus) közé datálható, a másik pedig 319 és 378 közé. A 275–320 közötti időszakból az ásatások során nem került elő éremanyag. A 330–335 között vert pénzek kiemelkedően nagy arányban fordulnak elő az éremanyagban és stratigráfiai elhelyezkedésük is sokatmondó: az összes ilyen érme a korábbi hypocaustum-törmelék betöltéséből, közvetlenül későbbi hypocaustum-alapozás sárga agyagrétege alatt, illetve fölött került elő. Ezek arra engednek következtetni, hogy a villát (vagy annak legalábbis ezt az épületét) 275 táján hagyhatták el lakói (a villa leégésére nem utaltak nyomok), talán egy barbár betörés hírének hatására, majd pedig 321-ben vagy rövidebb idővel utána, a még meglévő falakat felhasználva az épületet felújították és újra használatba vették. A falak újbóli felhasználására utal, hogy a 4. századi hypocaustum-alapozás követi a falak vonalát, melyekre a korábbi hypocaustum is illeszkedik.

A feltárt főbb falak egybeesnek az ásatások előtti mágneses felmérés által előre jelzettekkel.

VADAY ANDREA

11. Baj, Öregkovács-hegy

(Komárom-Esztergom megye) Kő

Folytattuk az 1995-ben feltárt rotunda temetőjében a sírok kibontását a templomtól délre és délkeletre eső területen. 1999-ben 80 sírt bontottunk ki és szedtünk fel, és ezzel 217-re emelkedett a feltárt sírok száma. A kevés melléklet közül említést érdemel egy vashál készített, kétágú asztali villa.

PETÉNYI SÁNDOR

12. Bakonyszentlászló, Hódos-éri erdészlak

(Veszprém megye) B

Az MRT 4. kötet 12/10. lelőhelytől Ny-ra, kb. 1,7 km-re, gödör ásásakor talált bronzkori kerámia került be múzeumunkba.

RAINER PÁL

13. Balatonederics, Döme-barlang

(Veszprém megye) R

Az MRT 1. kötet, 5/4. lelőhelytől Ny-ra John Szilárd, a

Styx barlangkutató csoport vezetője a barlang tisztításakor talált hiányos emberi csontvázat, állatcsontokat és egy kerámia kanalat (Lengyeli kultúra) adott át múzeumunknak.

RAINER PÁL

14. Balatonszemes, Bagódomb

(Somogy megye) U, N

A Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága felkérésére az MTA Régészeti Intézete az M7 autópálya tervezett nyomvonalán végzett leletmentő ásatást Balatonszemesen. A lelőhelyből 1999-ben 9000 m²-t tártunk fel; a Dunántúli vonaldíszes kultúra (legidősebb DVK és Keszthelyi csoport) települése, illetve egy népvándorlás kori (5–6. ? vagy 7. század) kemence és sír került elő. A női sírt a kemence hamusgödörébe ásták be, melléklete egy bronzhuzal fülbevaló volt.

KISS VIKTÓRIA

15. Balatonszemes, Bagódomb (M7, S-58. lh.)

(Somogy megye) Ú

Az újkőkori településtől keletre eső dombtetőn végzett terepbejárás során olyan felszíni nyomokat (sánc és egy kör alakú mélyedés) figyeltünk meg, melyek alapján felmerült, hogy e dombon – mely az autópálya nyomvonala alá, illetve az itt kijelölt agyaggyerő területébe is beleesik – egy középkori kis vár (ún. motte) helye sejthető. A megismételt terepbejárásakor a felszíni jelenségeket inkább újkori katonai tevékenység következményének (ágyúállás?) értékeltük, így a dombtetőn jelölt lelőhelyet megszüntettük.

KISS VIKTÓRIA

16. Balatonszemes, Szemesi-berek (M7 S-13. lh.)

(Somogy megye) U, R, B, LT, Ró, N

A tervezett M7-es autópálya nyomvonalának egyik lelőhelye (S-13. lelőhely), a Tetves-patak keleti partja mentén húzódó enyhe lejtőn található.

A megkutatott 12 000 m²-es területen 185 objektumot tártunk fel az újkőkorból, a késő rézkorból, a bronzkorból, a késő kelta korból, a római, illetve a korai népvándorlás korból.

Legnagyobb számban a középső neolitikus Dunántúli vonaldíszes kerámia objektumai kerültek elő, szám szerint 82. A feltárási területen mintegy 150 m szélességben húzódnak, ezen belül sűrűbben egy 50 m-es sávban. Többségük szabálytalan földkitermelő gödör, illetve ilyenek alja, ám így is jelentős számú, a kultúra dél-dunántúli fiatalabb időszakába (Keszthelyi csoport) tartozó kerámia került elő belőlük. A pattintott kőeszközök többsége bakonyi radiolaritból készült, feldolgozásuk már megkezdődött. A csiszolt kőeszközök között kőbalta és véső töredéke, kőbunkó, őrlőkövek és töredékeik említhetők. A korszak kiemelkedő lelete a 103. objektum fel-

színéről előkerült kis idolej: az apró agyagszobrocskán hangsúlyos orr, két nagy, felálló fül vagy szarv látható, a szemeket és a száját bekarcolt vonal jelzi.

A neolitikus telepnek kb. a közepén találtuk meg egy gerendaszerkezetes ház hét cölöplyukát. Az eddig előkerült cölöpsor 20 m hosszan húzódik É-D-i irányban, déli végét, illetve a keleti cölöpsort eddig még nem tártuk fel. A gerendáknak kiásott lyukak oválisak, lefelé szűkülnek, többnél kis peremet, illetve lejjebb egymást metsző kettős kört (körszeletet) lehetett megfigyelni. A beásott oszlopok maradványait nem találtuk meg, minden bizonnyal kiásták a helyükből a ház áthelyezésekor. A telep nyugati részén több tapasztott tüzelőlapú tűzhelyet és egy átégett falú füstölögödrot is feltártunk. Egy hamusgödörrel rendelkező, boltozatos, kisméretű kemence fontosságát kiemeli, hogy eddig kevés ilyenre bukkantak a Dunántúlon az ásatásokon.

A feltárás délnyugati részén került elő a késő rézkori Badeni kultúra 13 nagyméretű és gazdag leletanyagot szolgáltató objektuma. Az objektumok egy része sekély gödör, kevés leletanyaggal (118., 123., 130., 131., 141.). Előfordulnak amorf alakú munka- vagy tárológödörök (122., 135., 136., 137., 139.) is. A telepen a legérdekesebb jelenség a kemencék, illetve tüzelőhelyek előfordulása (119., 132., 140.).

A 119. gödörben cserepekkel kirakott kemencét tártunk fel. A 132. objektum kavicsréteggel és cseréppel alapozott, tapasztott kemencealap volt.

A legtöbb leletet a 140. gödör szolgáltatta. A nagyméretű amorf gödör tetején és a felső kb. 20 cm vastag rétegben rengeteg cserép került elő (kétosztású tálak töredékei, mericék, bögrék, fazekak maradványai, agyagkanál töredéke, talpas serleg talptöredéke, csonteszközök, pengék). Déli részén, az alján kerek, függőleges falú gödör (valószínűleg kút) nyílt, DNy-i részében pedig tapasztott tűzhely került elő. A gödör keleti részéhez egy másik, nagyméretű kemence csatlakozott. Ennek alapozása kavicsréteggel történt, majd ezt tapasztották le agyaggal, esetleg cserepekkel. A gödör déli részén is egy „félkész” tűzhely maradványát találtuk meg: a felszint apró kavicsokkal rakták ki kör alakban, a tapasztás viszont már nem készült el.

A kora bronzkori Somogyvár-Vinkovci-kultúrát mindössze két gödör képviselte, ezekből belül szürke, simított, kívül barna, durvított felületű fazekak töredékei kerültek elő.

A késő kelta (La Tène D) telep 9 objektuma egy 10 m széles sávban húzódott végig É-D-i irányban a feltárás területén. A kelta telepeken szokásos összes objektumot megtaláltuk a lakóház kivételével: kisebb, sávozott padlójú, nagyjából téglalap alakú földbe ásott építményt; szépen kidolgozott, cseréppel kirakott és agyaggal letapasztott, megújítás nélküli, négyzet alakú hamusgödörrel ellátott kemencét és több kerek, kihasasodó, egyenes aljú tárolóvermet. A leletanyagban túlsúlyban vannak a jól korongolt, szürke, besimított mintás tálak és urnák töredékei. Két fehér festésű edénytöredék a gellérthegyi fa-

zekasműhelyből származik. Az egyik gödörben üreges, bordás bronzkarperec töredékeit találtuk.

Egyetlen, a kelta gödrökhöz hasonló tárolóveremben találtunk (korai) római kerámiát. A feltárt terület nyugati részén több mély, kerek, függőleges falú gödör volt, melyek kora azonban leletanyag hiányában nem állapítható meg. Több közülük kút lehetett, ezért különösen sajnálatos, hogy koruk nem ismert.

A lelőhely keleti szélén észak-déli irányban egy soros csontvázas temető húzódik. A 13 db Ny-K irányú sírból mindössze a két felnőtt egyén sírjában volt melléklet (149., 150. sír). Egy sírt a szántás semmisített meg (114.), négy sírban – méretük alapján kisgyermeké – a csontok elporladtak. A többi 6 sír gyermeké volt, 16 éves korig. A nem mély (az eredeti felszíntől mért mélység 70–140 cm) sírgödörben a halottakat hátukra fektették, karok kinyújtva a test mellett, kivéve két sírnál, ahol az egyik (148.), illetve mindkét kéz (144.) a medencén volt. A síroknál – egyetlen kivétellel – rablás nyoma nem volt megfigyelhető, tehát a halottak többsége eredetileg is melléklet nélkül került földbe. A 149. férfisírnál a sírgödör betöltésének elszíneződése alapján rablást feltételezhetünk, erre utal a sírban szájjal lefelé fordult, hiányos edény is, azonban a csontok érintetlenül, eredeti helyzetükben feküdtek a sírgödör alján. Az edény szürke, jól korongolt és jól kiégetett, vízszintesen bordázott felületű, párhuzamai alapján az 5. század első harmadából származik.

A közvetlenül mellette levő 150. sír azonban biztosan bolygatatlan volt, ebben egy gazdagon felékszerezett asszony csontvázát találtuk meg. Nyakában bordázott aranygyöngyökből és egy-egy fehér színű kettős és egy sokszínű pasztagyöngyből álló nyakláncot, deréktájon két aranyozott ezüst fibulát viselt. Az övéről lelógó szíj végére felfűzve féldrágakő-gyöngyöket és ezüstpántba foglalt függőt találtunk, lábfejenél kétoldalt egy-egy ezüstcsat volt. Az ovális csatkarikájú, ezüst csizmacsatok számos hun kori és hun kor utáni sírből ismertek, a két fibulával megegyező azonban nem ismert. Ez a sír a temetőt az 5. század második felére keltezi, a hun kor utáni időszakban, a viselet alapján az eltemetettek germánok, a sírszám és a kormegoszlás alapján egy család tagjai. A temető szélét dél felé nem értük el ebben az évben, várható, hogy a következő évben további sírok kerülnek elő.

BONDÁR MÁRIA – HONTI SZILVIA – NÉMETH PÉTER

17. Balástya (7), Szatymaz (51), M5 lelőhelyek

(Csongrád megye) Sza, A, Tő

(7/7, 7/11, 7/17, 7/19, 51/7A, 51/7/B, 51/15, 51/41A, 51/41/B, 51/46)

Ebben az évben több mint 40 000 m²-t és megközelítőleg 2000 objektumot tártunk fel 10 lelőhelyen Balástya és Szatymaz között, az M5 nyomvonalán. Főként szarmata kori települések maradványai, késő avar temető sírjai kerültek elő, valamint török kori magányos telkek emlékeit azonosítottuk.